

Мороз Л. В., Трофімчук В. М.,
Рівненський державний гуманітарний університет

ЗАРУБІЖНІ МЕТОДИЧНІ КОНЦЕПЦІЇ НАВЧАННЯ ІНШОМОВНОМУ ПИСЕМНОМУ МОВЛЕННЮ

Стаття присвячена дослідженню зарубіжних концепцій навчання іношомовному писемному мовленню. Аналізуються директивний, текстуальний і процесуальний підходи до навчання іношомовного писемного мовлення. Відзначається, що в умовах українських вишів особливу увагу заслуговує особистісно-орієнтоване письмо.

Ключові слова: директивний, текстуальний, процесуальний підхід, трансформація.

Статья посвящена исследованию зарубежных концепций обучения иноязычной письменной речи. Анализируются директивный, текстуальный и процессуальный подход к обучению иноязычной письменной речи. Отмечается, что в условиях украинских вузов особое внимание заслуживает личностно-ориентированное письмо.

Ключевые слова: директивный, текстуальное, процессуальный подход, трансформация.

This article deals with the study of foreign concepts of teaching foreign written speech. The directive, textual and procedural approach to teaching foreign written speech is analyzed. It is emphasized that special attention should be paid to the student-oriented writing in Ukrainian universities.

Key words: directive, textual, procedural approach, transformation.

Забезпечення високого рівня іношомовної підготовки будь-якого фахівця має на меті формування практичних навичок та вмій, які дозволять використовувати іноземну мову як засіб професійної та інформаційної діяльності, як інструмент для систематичного поповнення спеціальних знань, а також як основу професійного спілкування. Фахівці з вищою освітою мають оволодіти:

- навиками професійно-орієнтованого спілкування іноземною мовою;
- вмінням узагальнювати, оцінювати ту чи іншу інформацію;
- вмінням обґрунтувати власну точку зору на різні професійні питання іноземною мовою.

Для студентів немовних спеціальностей особливо важливим є формування усіх зазначених вмій та навичок саме у писемному спілкуванні.

Метою нашої статті є зарубіжні методичні концепції навчання іношомовному писемному мовленню у вишах.

Навчання іношомовному писемному спілкуванню останнім часом стало предметом багатьох досліджень (І.Л. Бім, Ф. Германнс, І.А. Зимня, Г. Крум, М. Лібер, О.Ю. Сафонова, О.Б. Тарнопольський та ін.).

Писемне мовлення як творчий, продуктивний вид мовленнєвої діяльності тривалий час займало підпорядковане місце в методиці навчання іноземних мов. Навіть прихильники комунікативного методу відводили письму допоміжну роль у навчанні іноземних мов, пояснюючи це специфікою письма та більш вузьким ступенем розповсюдження його в побуті в порівнянні з усним мовленням.

Новий етап розвитку писемного мовлення (далі ПМ) у світовій методичній науці розпочався в середині 80-х років спочатку в методиці навчання рідних мов, а потім і в методиці навчання іноземних мов. Він був зумовлений не тільки новими датами лінгвістики, лінгвокраїнознавства, психолінгвістики та психології, але і змінами у суспільстві. З появою комп'ютера писемне мовлення знову стає одним з найбільш поширених засобів спілкування людства. Не випадково, що сьогодні навчання іношомовному ПМ у вищих закладах, освіти Європи організовується у вигляді окремих самостійних спекурсів. Доводять необхідність оволодіння ПМ на іноземній мові студентами вузів, зарубіжні методисти висувають багато переконливих аргументів, з якими не можна не погодитись. В умовах відсутності іношомовного середовища ПМ є ефективним засобом поглибленого вивчення іноземної мови. Відомо, що перед актом писемного висловлювання думок відбувається процес їх оформлення у внутрішньому мовленні. Як процес уповільнений порівняно з говорінням, письмо, по-перше, сприяє усвідомленню цього мовленнєвого механізму і надає йому "руху" і, по-друге, забезпечує можливість перебігу внутрішнього мовлення на тій мові, якою людина пише [2]. Під час роботи над іношомовним письмовим текстом людина навчається активно мислити на даній мові і створює таким чином своє власне іношомовне оточення.

Письмо є одним з найважливіших засобів пізнання іноземної культури. Вже саме по собі іношомовне ПМ стає лінгвокраїнознавством для студентів, оскільки будь-яка праця над текстом потребує знань культури мислення, спілкування, мовленнєвого етикету країни, мова якої вивчається. Ці знання необхідні для формування комунікативної компетенції студентів на іноземній мові. Методична перевага використання ПМ на заняттях з іноземної мови за професійним спрямуванням полягає в тому, що письмові завдання дозволяють залучати до роботи одночасно всіх студентів групи. До того ж студенти захищені під час такої роботи від передчасних зауважень з боку викладача і мають, таким чином, добру можливість для самовираження і отримання впевненості у своїх силах.

Узагальнюючи сказане вище, можна стверджувати, що іношомовне ПМ виконує декілька дидактичних функцій у навчальному процесі. Воно служить

- а) засобом мовної підготовки студентів;
- б) засобом професійної освіти студентів;
- в) засобом виховання і формування внутрішнього, духовного світу студентів.

Аналіз зарубіжної методичної літератури дозволяє зробити висновок про те, що в методиці викладання іноземних мов сформувались три великих загальних підходи до навчання ПМ іноземною мовою: директивний, текстуальний та процесуальний. Розглянемо детальніше усі три концепції.

Директивний підхід до навчання іношомовному ПМ. Цей підхід означає жорстке управління писемно мов-

ленневою діяльністю студента з боку викладача і формування писемно мовленнєвих навичок і вмінь студентів у поступовій прогресії, починаючи зі звуко-буквених відповідностей конкретної мови, орфографічних вправ, репродуктивних та репродуктивно-продуктивних вправ, насамперед на трансформацію заданих структур (письмо) і закінчуючи продуктивними видами письма, як правило, твором. Прихильники директивного підходу, як наприклад А. Бушендорф, концентрують всю увагу на останніх двох етапах процесу формування навичок та вмінь ПМ і пропонують навчати студентів іншомовному ПМ на основі тексту-зразка, який виконує роль своєрідного містка між репродуктивним та продуктивним письмом. Під керівництвом викладача студенти аналізують зміст і структуру тексту-зразка, виконують на його основі лексичні та граматичні вправи, реконструюють текст у заданих межах (наприклад, резюме) і, нарешті, пишуть твір за цією або подібною темою. Частіше це буває твір-роздум, метою якого є вираження власної позиції стосовно певної проблеми та переконання майбутнього читача у правильності зайнятої позиції [4].

Текстуальний підхід до навчання іншомовному ПМ. Представники цього підходу – А. Пінкас, Г.-Е. Піфо, Й. Тідеман, М. Лібер та інші – розглядають іншомовне ПМ як цілеспрямовану продуктивну діяльність, результатом якої є власний текст. Предметом навчання іншомовному ПМ вони визначають логіко-композиційні структури різних за комунікативною метою типів текстів та мовні засоби їх вираження (ідіоматичні вирази і т.п.). Прагматизм даного підходу виявляється також і в тому, що навчання іншомовному ПМ носить професійно спрямований характер, як і навчання іноземної мови в цілому, і має на меті формування насамперед тих умінь, які будуть потрібні студентам в їх майбутній професійній діяльності. Внаслідок цього важливе значення має вибір текстового матеріалу. Більшість прихильників текстуального підходу виступають проти домінуючої ролі викладача та індивідуальних форм роботи у процесі навчання іншомовному ПМ [3]. Замість цього впроваджуються колективні форми роботи як на етапі аналізу текстів-зразків. Текстуальний підхід частіше застосовується при навчанні студентів немовних спеціальностей.

Процесуальний підхід до навчання іншомовному ПМ означає рішучий поворот від продукту письма як предмета навчання іншомовному ПМ до процесу письма, від тексту до автора тексту, від установки на вивчення нового мовного матеріалу до ефективного застосування вже існуючих мовних знань. До змісту навчання іншомовному ПМ включають не тільки і не стільки структури окремих текстів та мовні засоби їх вираження, скільки основні, загальні способи писемного висловлювання думок, що є характерними для всіх типів текстів. Особливо виділяються серед них способи планування письмового тексту та способи критичного оцінювання і вдосконалення написаного тексту. Процесуальний підхід до навчання іншомовному ПМ базується на основних положеннях теорії мовленнєвої діяльності. Відповідно до цієї теорії писемне мовлення являє собою багаторівневий процес, який складається з трьох рівнів: а) планування смислового змісту тексту; б) оформлення цього змісту мовними засобами; в) контроль написаного тексту [5]. Наголошуючи на процесуальному характері письма, прихильники даного підходу вважають за потрібне розглядати створені студентами письмові тексти не як кінцевий продукт їхньої діяльності, а як початковий варіант, над яким спільно працюють далі і викладач, і сам студент.

Отже процесуальний підхід до навчання іншомовному ПМ спрямований на розвиток продуктивних (за своїм наміром і рівнем необхідних вмінь), вільних (за своїм змістом), творчих (за своїм оригінальним характером), особистісних (за активною роллю автора і суб'єктивністю висловлених думок) видів письма. В зарубіжній методичній літературі можна знайти багато конкретних розробок щодо кожного з видів письма. В умовах українського мовного вузу на особливу увагу заслуговує особистісно-орієнтоване письмо, яке досить детально обґрунтував і розробив німецький методист Ф. Германнс [2]. Термін "особистісно-орієнтоване письмо" підкреслює пряму протилежність цього виду письма функціональним, або прагматичним видам письма. Він зазначає, що в процесі появи письмового тексту той, хто пише, реалізує себе, насамперед, як особистість, а не лише як носій певної соціальної ролі, який вирішує конкретне практичне завдання. Метою особистісно-орієнтованого письма є висловлювання своїх почуттів, думок, суб'єктивних поглядів на життя, бажання бути почутим і зрозумілим іншими людьми.

Отже, усі три підходи до навчання іншомовному писемному мовленню є ефективними засобами мотивації студентів.

Література:

1. Гальскова Н. Д., Гез Н. И. Теория обучения иностранным языкам : Лингводидактика и методика / Н. Д. Гальскова, Н. И. Гез / Учебн. пособие для студ. лингв. ун-тов и фак. ин. яз. высш. пед. учебн. заведений. – М. : Изд. Центр, 2004. – 336 с.
2. Hermanns F. Personales Schreiben. In : Lieber V. Texte schreiben in Germanistikstudium. – München : Iudicium, 1988. – S. 46.
3. Krumm H.-J. Thema: Schreiben // Fremdsprachen Deutsch. Zeitschrift für die Praxis des Deutschunterricht. – 1989. – Heft 1. – S. 6.
4. Lieber M. Posset J. Texte schreiben in Germanistikstudium. – München : Iudicium, 1988., Die Rolle des Schreibens im Unterricht Deutsch als Fremdsprache : Dokumentation eines Kolloquiums, Juli 1988. – S. 75.
5. Tiedemann J. Erweiterung der Ausdrucksfähigkeit im Bereich "Fachsprache Wirtschaft" In : Lieber V. Posset J. S., 1988. – S. 323.